

JAROSŁAW WĄSOWICZ SDB

Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej

UDZIAŁ KARDYNAŁA SZCZEPANA TROCHTY SDB W UROCZYSTOŚCIACH DZIĘKCZYNNYCH W 25. ROCZNICĘ WYZWOLENIA KL DACHAU W SANKTUARIUM ŚW. JÓZEFA W KALISZU

Kardynał Szczepan Trochta SDB, salezjanin z Czechosłowacji, należy do grona współczesnych męczenników Kościoła. Był prześladowany i więziony zarówno przez Niemcy hitlerowskie jak i władze komunistycznej Czechosłowacji. W czasie II wojny światowej, jako dyrektor zakładu salezjańskiego w Pradze został aresztowany 1 czerwca 1942 roku. Początkowo przebywał w KL Terezin, a następnie osadzono go w KL Mauthausen i od 1 grudnia 1944 r. był więźniem KL Dachau¹. Ksiądz Trochta po wyzwoleniu obozu na zaproszenie jezuitę ks. Michela Riqueta włączył się w działalność organizacji kapłanów, podejmującej inicjatywy na rzecz pojednania między narodami, będąc w niej przedstawicielem księży z Czechosłowacji².

Po zakończeniu wojny ks. Szczepan Trochta SDB powrócił do Pragi i w 1947 roku został mianowany przez papieża Piusa XII biskupem Litomierzyc. Konsekracja odbyła się 16 listopada 1947 roku w praskiej katedrze św. Wita. Wydarzenie było ukoronowaniem jubileuszu dwudziestolecia pracy wychowawczej salezjanów w Czechach i na Morawach. Uczestniczyli w nim wszyscy biskupi ówczesnej Czechosłowacji³.

Niedługo jednak mógł pełnić swoją pasterską posługę. Wkrótce na terenie całej Czechosłowacji komunistyczne władze rozpoczęły bezpardonową walkę z Kościołem. Biskup Szczepan Trochta był jednym z najbardziej prześladowanych hierarchów wspólnoty katolickiej w swoim kraju. Najpierw od listopada 1951 roku był internowany w swojej rezydencji. W skutek nacisków władz 23 kwietnia 1952 roku zrezygnował z kierowania diecezją. W dniu 16 stycznia 1953 roku został aresztowany i następnie

¹ W obozie ks. Szczepan Trochta SDB utrzymywał bliskie relacje ze współbraćmi z Polski. Był kursowym kolegą z salezjańskiego seminarium w Turynie ks. Walentego Dębskiego SDB. W obozie dzielił się ze współwięźniami jedzeniem, które dostarczała mu siostra. Wcześniej, podczas uwięzienia w KL Mauthausen ks. Trochta został ukarany za spowiadanie polskiego kleroika. Por. J. Krawiec, *Jak Dante za życia przeszedłem przez piekło. Ks. Zygmunt Kuzak SDB – Kapłan Niezłomny. Opracowanie biograficzne*, Kraków 2007, s. 161; F. Korszyński, *Jasne promienie w Dachau*, Poznań 185, s. 186-187.

² Tamże, s. 187.

³ Por. *Salezjanin – biskupem w Czechosłowacji*, „Pokłosie Salezjańskie” 1948, nr 1, s. 14; O. Med., *Czeski Ksiądz Bosko. Biografia ks. Ignacego Stuchlego*, tł. M. Staniek, Kraków 2007, s. 240-241.

w pokazowym procesie skazany 23 lipca 1953 roku na 25 lat więzienia⁴. W wyniku amnestii 9 maja 1960 roku opuścił więzienie. Nie mógł jednak pełnić funkcji kapłańskich i zgodnie z nakazem władz pracował jako robotnik niewykwalifikowany. W 1962 roku przeszedł na emeryturę, zamieszkując w Domu Pomocy Społecznej pod ścisłym nadzorem Służby Bezpieczeństwa (czes. Státní bezpečnost w skrócie StB). W wyniku politycznej odwilży 1 września 1968 roku objął ponownie urząd biskupa litomierzyckiego. Na konsystorzu 24 kwietnia 1969 roku został mianowany przez papieża Pawła VI kardynałem *in pectore*⁵. Nominacja ta została ujawniona przez Stolicę Apostolską dopiero 5 marca 1973 roku. Kardynał Szczepan Trochta SDB zmarł 6 kwietnia 1974 roku i został pochowany w Litomierzycach⁶.

POBYT W POLSCE Z OKAZJI 25 ROCZNICY WYZWOLENIA KL DACHAU

W 1970 roku, w związku z 25. rocznicą wyzwolenia KL Dachau, kard. Szczepan Trochta SDB odwiedził Polskę. Z dokumentacji znajdującej się w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) wiemy dziś, że jego pobyt został odnotowany wówczas przez Służbę Bezpieczeństwa⁷. Trochta wziął udział w pielgrzymce księży obozowiczów do sanktuarium św. Józefa w Kaliszu. Pielgrzymki te odbywały się od 1948 roku. Polscy kapłani pragnęli w ten sposób zrealizować obietnicę złożoną opiekunowi Świętej Rodziny w Dachau. Zawierając mu swoje ocalenie z obozu koncentracyjnego, potwierdzone poprzez „Akt oddania św. Józefowi”, który odmówiony został w kaplicy obozowej 22 kwietnia 1945 roku, Wówczas też obiecali m.in. po zakończeniu wojny zorgani-

⁴ Por. B. Cywiński, *Ogniem próbowane. Z dziejów najnowszych Kościoła katolickiego w Europie Środkowo-Wschodniej*, t. II: „... i was prześladować będą”, Lublin 1990, s. 217-274; J. Cuhra, *Represje wobec duchownych i wiernych na ziemiach czeskich w latach 1948-1962*, [w:] *Represje wobec duchowieństwa Kościołów chrześcijańskich w okresie stalinowskim w krajach byłego bloku wschodniego*, red. J. Myszor, A. Dziurok, Katowice 2004, s. 48-61; P. Boryszewski, *Kościół, którego nie było. Tajna działalność religijna w Czechosłowacji w latach 1949-1989*, Warszawa 2002.

⁵ Zwyczaj powoływania przez papieża kardynałów *in pectore* (z łac. w sercu/ w piersiach), czyli bez ujawniania ich imienia, miał w dziejach Kościoła miejsce wielokrotnie. Najczęstszym powodem była ochrona życia kardynałów, ze względu na prześladowania Kościoła w krajach, w których posługiwali. Po 1945 roku większość kardynałów *in pectore*, pochodziła z krajów komunistycznych. Paweł VI na konsystorzu 28 kwietnia 1969 r., podczas którego kreował 34 kardynałów, zapowiedział, że dwa nazwiska zachowuje „w sercu”. Ujawnił je cztery lata później, 5 marca 1973 r., ale tylko jeden z nowych purpuratów bp Štěpán Trochta SDB mógł otrzymać insygnia, drugi bowiem, greckokatolicki władca rumuński Iuliu Hossu, zmarł 28 maja 1970 roku w Bukareszcie.

⁶ Dotychczas nie ukazała się żadna pozycja naukowa w języku polskim na temat kard. Szczepana Trochty SDB. Wśród obcojęzycznych pozycji zob. *Kardinál Trochta – mučedník: Terezín, Mauthausen, Dachau, Nové Město nad Metují* 1991; J. Novosad, **Štěpán Trochta Svědek „T”**, Praha 2001; J. Kučera, *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*, Praha 2006; **Štěpán Kardinál Trochta. Životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů**, Řím 1984; M. R. Křížková, *Kniha víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha 1996; M. M. Buben, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 354-356.

⁷ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie, Kalisz 1965-1970, sygn. 0648/14, Stenogram kazania biskupa Trochty z Litomierzyc w Czechosłowacji wygłoszonego w dniu 29. 04. 1970 r. w Kaliszu, Poznań 30 kwietnia 1979 r., k. 46-47.

zować pielgrzymkę do obrazu św. Józefa w Kaliszu, szerzyć jego kult oraz stworzyć Dzieło Miłosierdzia dla uczczenia Opiekuna św. Rodziny⁸.

Program uroczystości, zorganizowanych w kaliskim sanktuarium z okazji 25 rocznicy wyzwolenia KL Dachau w dniach 28-29 kwietnia 1970 roku, był bogaty i przygotowano się do nich bardzo starannie. Powołano specjalny komitet organizacyjny, na którego czele stanął bp Kazimierz Majdański. Do Kalisza przybyli liczni przedstawiciele Episkopatu Polski z prymasem kard. Stefanem Wyszyńskim i metropolitą krakowskim kard. Karolem Wojtyłą na czele. Z grona byłych więźniów obozów koncentracyjnych przyjechało 326 księży, także z zagranicy. Oprócz kard. Trochty wzięli w nich udział m.in. abp Adam Kozłowiecki z Zambii, bp Carlo Manziana z Włoch. W pierwszym dniu poświęcono Kaplicę Wdzięczności i Męczeństwa, przy której zorganizowano Muzeum i Archiwum Księży byłych więźniów obozów koncentracyjnych. Główne obchody odbyły się natomiast 29 kwietnia o godz. 16.00 na Placu św. Józefa. Uroczystej sumie przewodniczył ks. kard. Karol Wojtyła – metropolita krakowski. Słowo Boże wygłosił Prymas Polski. Komentarz na rozpoczęcie Mszy św. miał książd biskup Kazimierz Majdański, który ponowił z wszystkimi kapłanami – obozowiczami akt oddania się w opiekę św. Józefowi. Na zakończenie uroczystości odczytano list kard. Jana Wrighta, prefekta Świętej Kongregacji Kleru⁹. Okolicznościowe przemówienie wygłosił także kard. Szczepan Trochta SDB¹⁰.

W tym samym dniu Trochta odwiedził do południa Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie¹¹. Ta krótka wizyta dostarczyła mu wielu wzruszeń. W szatach po kardynale Hlondzie sprawował dla współbraci eucharystię w łądzkiej świątyni i wygłosił homilię¹². Pozostał jeszcze w Polsce kilka dni, uczestni-

⁸ Więcej na ten temat Zob.: P. Gołdyn, *Wkład Biskupa Franciszka Korszyńskiego w organizację pierwszego spotkania byłych więźniów Dachau w kaliskim sanktuarium św. Józefa*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2004, t. 3, s. 139-147; J. Wąsowicz, *Akt oddania się w opiekę św. Józefowi kaliskiemu kapłanów więźniów KZ Dachau*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2005, t. 4, s. 131-142; L. Wilczyński, *Pielgrzymki księży byłych więźniów obozu koncentracyjnego w Dachau do sanktuarium świętego Józefa w Kaliszu (1945-2005)*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 2006, t. 5, s. 7-33; J. Plota, *Pielgrzymowanie księży, byłych więźniów Dachau, do św. Józefa Kaliskiego*, <http://www.swietyjosef.kalisz.pl> (dostęp: 12.04.2015)

⁹ Por. *List ks. kard. J. Wrighta*, „Ateneum Kapłańskie” 1971, t. 76, z. 3-4, s. 51-54; Święta Kongregacja Kleru z okazji 25-lecia wyzwolenia więźniów z obozu koncentracyjnego w Dachau, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 1970, nr 9, s. 257-259.

¹⁰ Por. A. F. Czuk, *Kaliskie uroczystości wyzwolenia Dachau w 25 rocznicę*, „Wiadomości Diecezjalne Lubelskie” 1970, nr 10, s. 239-241; *Rocznica wyzwolenia*, „Ateneum Kapłańskie” 1971, t. 76, z. 3-4, s. 6-60; M. Rusinek, *25 rocznica wyzwolenia Księży polskich z Dachau*, „Słowo Powszechne” 1970, nr 102, s. 1; Tenże, *Świadectwo wiary i patriotyzmu*, „Słowo Powszechne” 1970, nr 107, s. 3-4; *Ogólnopolskie uroczystości w Kaliszu z racji 25-lecia wyzwolenia Księży polskich z obozu zagłady w Dachau*, „Pismo Okólne” Biuro Prasowe Sekretariatu Episkopatu Polski, nr 19, 4-10 maja 1970 r., s. 14-17.

¹¹ Archiwum Domu Salezjańskiego w Łądzie, akta bez sygn. Kronika Domu Łądzkiego, t. 3: 1945-1980, Zapis z dn. 29 kwietnia 1970 r.

¹² Relacja ks. Władysława Grochala SDB, Łąd 2001 (Zbiory Jarosława Wąsowicza). Zob. także. J. Wąsowicz, *Kardynał Trochta skazany jako szpieg Watykanu*, „Don Bosco” 2014, nr 4, s. 14-15. Mitra i inne szaty kardynalskie po prymasie Polski Augustie Hlondzie znajdują się obecnie w zbiorach Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej i są eksponowane przy okazji różnych uroczystości. Por. J. Wąsowicz, *Działalność naukowa i edukacyjna archiwum kościelnego na przykładzie Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2014, t. 102, s. 327-340.

cząc m.in. w obchodach 25 rocznicy ustanowienia polskiej administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych, które odbyły się we Wrocławiu w dniach 4-5 maja 1970 roku¹³.

NOTA EDYTORSKA

Prezentowane przemówienie kard. Szczepana Trochty wygłoszone 29 kwietnia 1970 roku na uroczystościach w Kaliszu znajduje się w zasobie archiwalnym IPN w Warszawie, w materiałach dotyczących pielgrzymek duchownych byłych więźniów obozów koncentracyjnych do sanktuarium św. Józefa w Kaliszu w latach 1965-1970¹⁴. Opatrzono zostało w przypisy tekstowe i rzeczowe.

Uzupełnieniem tekstu są fotografie ze zbiorów Archiwum IPN oraz Archiwum Domu Salezjańskiego w Łądzie, przedstawiające kard. Szczepana Trochtę SDB podczas uroczystości w Kaliszu i pobytu w salezjańskim seminarium. Zdjęcia dotąd nie były nigdzie publikowane.

¹³ W uroczystościach wziął także udział bp Franciszek Tomaszek z Pragi. Por. J. Olejnik, *Jubileuszowa Sesja Episkopatu Polski w Archikatedrze na Ostrowiu Tumskim*, „Słowo Powszechne” 1970, nr 107, s. 1-2; *Głos z Pragi*, „Tygodnik Powszechny” 1970, nr 19, s. 4.

¹⁴ AIPN, Kalisz 1965-1970, sygn. 0648/14, k. 46-47.

Nr 1.

1970 kwiecień 30, Poznań – Stenogram przemówienia kard. Szczepana Trochty na uroczystościach pielgrzymki księży byłych więźniów obozów koncentracyjnych w sanktuarium św. Józefa w Kaliszu w 25 rocznicę wyzwolenia KL Dachau

Stenogram

Kazania biskupa [Szczepana] Trochty z Litomierzyc w Czechosłowacji
wygłoszone w dniu 29. 04. 1970 r. w Kaliszu¹⁵

Ekscelencjo, najdostojniejszy księże kardynale prymasie Polski¹⁶, eminencjo, księże kardynale arcybiskupie metropolito krakowski¹⁷, ekscelencjo, najdostojniejszy biskupie i pasterzu wrocławski¹⁸, ekscelencje, najdostojniejsi księża arcybiskupi i biskupi polscy, najukochańsi księża bracia w Chrystusie.

¹⁵ W wersji autoryzowanej przemówienie znalazło się w „Ateneum Kapłańskim”. Zob. *Przemówienie ks. bpa Szczepana Trochty*, „Ateneum Kapłańskie” 1979, t. 76, z. 3-4, s. 55-57.

¹⁶ kard. Stefan Wyszyński (1901-1981) – kardynał, prymas Polski. Święcenia kapłańskie przyjął w 1924 r.; w l. 1924-1925 wikariusz w parafii katedralnej we Wrocławku i redaktor dziennika diecezjalnego „Słowo Kujawskie”. W l. 1925-1929 studia na KUL, w l. 1930-1939 profesor seminarium we Wrocławku, praca w sądzie biskupim, w l. 1932-1933 redaktor „Ateneum Kapłańskiego”. W czasie okupacji przebywał najpierw na Lubelszczyźnie, a od 1942 r. w Laskach, gdzie pełnił funkcję kapelana zakładu dla ociemniałych, brał udział w nauczaniu na tajnym uniwersytecie, w czasie powstania warszawskiego kapelan AK. Po zakończeniu wojny powrócił do Wrocławka gdzie organizował Seminarium Duchowne. Reaktywował drukarnię diecezjalną, założył tygodnik „Ład Boży”, drukował „Kronikę Diecezji Wrocławskiej” i „Ateneum Kapłańskie”. W dniu 4 marca 1946 r. papież Pius XII mianował go biskupem lubelskim. Po śmierci kard. Hłonda, został 16 listopada 1948 r. metropolitą arcybiskupem gnieźnieńskim i warszawskim, prymasem Polski. W dniu 12 stycznia 1953 r. mianowany kardynałem. Więziony przez władze komunistyczne w okresie 25 września 1952 – 28 października 1956. Uczestniczył w obradach Soboru Watykańskiego II. Zmarł w Warszawie 28 maja 1982 r. Por. min. A. Micewski, *Kardynał Wyszyński Prymas i Mąż Stanu*, Paryż 1982; W. W. Wysocki, *Osaczenie Prymasa. Kardynał Stefan Wyszyński jako „podopieczny” aparatu bezpieczeństwa w latach 1953-1956*, Warszawa 2002; *Stefan Kardynał Wyszyński w dokumentach aparatu bezpieczeństwa PRL (1953-1956)*, wydał i opracował B. Piec, Warszawa 2001; M. P. Romaniuk, *Prymas Tysiąclecia w pamięci Polaków 1981-2011*, Warszawa 2011; E. Czackowska, *Kardynał Wyszyński. Biografia*, Kraków 2013; *Niezlomni w służbie Boga i Polski. Komunistyczna bezpieka wobec kardynała Stefana Wyszyńskiego*, red. J. Marecki, F. Musiał, wybór, wstęp i opr.: J. Marecki, P. Nitecki, R. Szczypta-Szczęch, Kraków 2014.

¹⁷ Karol Wojtyła, od 16 października 1978 roku Jan Paweł II (1920-2005) – wyświęcony na kapłana przez kard. Adama Sapiechę 1 listopada 1946 r. Był duszpasterzem akademickim, wykładowcą KUL, od 1958 r. biskupem; w l. 1964-1978 arcybiskup metropolita krakowski; 26 czerwca 1967 r. został nominowany kardynałem. W dniu 16 października 1978 r. wybrany na papieża, przyjął imię Jana Pawła II. Zmarł w Watykanie 2 kwietnia 2005 r. Beatyfikowany 1 maja 2011 r. przez papieża Benedykta XVI, kanonizowany 27 kwietnia 2014 roku przez papieża Franciszka.

¹⁸ abp Kazimierz Majdański (1916-2007) – w l. 1934-1939 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławku. 7 listopada 1939 roku aresztowany przez gestapo i więziony kolejno we Wrocławku, w obozie internowania w Łądzie n. Wartą, KL Sachsenhausen, KL Dachau, gdzie był poddany pseudomedycznym eksperymentom. Po wyzwoleniu z obozu, w dniu 29 lipca 1945 roku w Paryżu przyjął święcenia kapłańskie i następnie studiował teologię moralną na uniwersytecie we Fryburgu w Szwajcarii. Od 1949 był wikariuszem parafii katedralnej we Wrocławku oraz wykładowcą miejscowego seminarium (także jego wicerektorem w latach 1952-1957). W latach 1956-1974 kierował redakcją pisma „Ateneum Kapłańskie”. W latach 1963-1979 był biskupem pomocniczym wrocławskim. W 1972 roku uzyskał tytuł doktora habilitowanego teologii. W 1975 roku założył Instytut Studiów nad Rodziną przy ATK, którym kierował do 1993 roku. W latach 1979-1992 ordynariusz diecezji szczecińsko-kamieńskiej, 1992-2007 arcybiskup senior. W 1987 roku, wydał wspomnienia o pobycie w obozach koncentracyjnych „Będziecie moimi świadkami, które zostały przetłumaczone także na język włoski i francuski. Zmarł w Łomiankach i tam został pochowany.

Przede wszystkim jak najserdeczniej dziękuję ekscelencji księdzu biskupowi sufraganowi wrocławskiemu¹⁹ Kazimierzowi Majdańskiemu, za miłe zaproszenie wzięcia udziału w rocznicę dziękczynną księży polskich, byłych więźniów obozów koncentracyjnych z czasów hitlerowskich, tu do sanktuarium św. Józefa. Przyszedłem tu z wielką radością i z głębokim wzruszeniem, żeby po 25 latach podziękować razem z wami, bracia ukochani, Bogu najlepszemu za cudowne wyzwolenie z obozu w Dachau. Dziękujemy przede wszystkim Bogu, dziękujemy mocnej orędownicze – naszej Najświętszej Marii Pannie Królowej Polski i św. Józefowi, pomocnikowi w ciężkich chwilach życia. Z głębi serca dziękuję Bogu za łaskę, że po 25 latach pozwolił mi spotkać się z tylu znajomymi i drogimi braćmi, którzy po tak ciężkich przeżyciach mogli w okresie 25 lat w pokoju służyć Bogu, duszom i narodowi.

Przychodzę pozdrowić braterską Polskę katolicką, jej wierny lud, duchowieństwo i episkopat z księdzem prymasem kardynałem [Stefanem] Wyszyńskim na czele i przynoszę też gorące pozdrowienie od naszych wiernych, duchowieństwa i episkopatu i obietnice wspólnych modlitw o życie w pokoju i wiecznej przyjaźni między naszymi narodami. Przychodzę, żeby w pokornym szacunku oddać cześć światłej pamięci 220 kapłanów diecezji wrocławskiej, która niewątpliwie poniosła największą ofiarę na ołtarz ojczyzny i Kościoła. Przychodzę, żeby uczcić pamięć wszystkich księży i milionów braci i sióstr polskich, którzy oddali swoje życie za Kościół i ojczyznę w obozach hitlerowskich. Przychodzę wreszcie, by oddać cześć męczennikowi księdzu biskupowi Michałowi Kozalowi²⁰, który poświęcił swoje życie w roku 1943, za ideały najwyższe i najcenniejsze. Nie był sam, bohaterska Polska była w książce [może powinno być: księgą - JW] męczenników, ale postać księdza biskupa Kozala razem z księdzem Maksymilianem Kolbe²¹, należy niewątpliwie do największych postaci.

¹⁹ Poprawka maszynowa z „wro”, na „wło”.

²⁰ bp Michał Kozal (1893-1943) – 23 lutego 1918 w Gnieźnie otrzymał święcenia kapłańskie, 12 czerwca 1939 roku Pius XII powołał go na biskupa pomocniczego diecezji wrocławskiej. Został konsekrowany 13 sierpnia 1939 roku, jako ostatni biskup II Rzeczypospolitej. We wrześniu 1939 roku po wyjeździe za granicę biskupa diecezjalnego wrocławskiego Karola Radońskiego objął zarząd diecezji. W dniu 7 września 1939 roku został aresztowany przez gestapo i osadzony w więzieniu wrocławskim, gdzie przebywał blisko 10 tygodni. Od 6 stycznia 1940 roku był internowany w klasztorze salezjanów w Łądzie, skąd został przewieziony do KL Dachau. Na początku 1943 roku zachorował na tyfus. W dniu 26 stycznia 1943 r. został zabity zastrzykiem fenolu. Papież Jan Paweł ogłosił go błogosławionym w Warszawie podczas trzeciej pielgrzymki do ojczyzny. Por. W. Frątczak, *Bp Michał Kozal. Życie, męczeństwo, kult*, Wrocław 2009; T. Kaczmarek, *Bp Michał Kozal „Mistrz Męczenników”*, Wrocław 2001; J. Wąsowicz, *Łądczy męczennicy. Obóz przejściowy dla duchowieństwa w Łądzie n. Wartą styczeń 1940-październik 1941*, wyd. II, Łąd 2013.

²¹ O. Maksymilian Kolbe, właśc. Rajmund Kolbe (1894-1941) – od 1910 roku franciszkanin konwentalny, studia filozoficzno-teologiczne ukończył w Rzymie na Uniwersytecie Gregoriańskim. W dniu 28 kwietnia 1918 roku przyjął święcenia kapłańskie. W 1917 roku założył Rycerstwo Niepokalanej, a od 1922 roku zaczął wydawać miesięcznik „Rycerz Niepolanej” i w Grodnie zorganizował wydawnictwo. W 1938 roku miesięcznik osiągnął milion egzemplarzy. W 1927 r. założył klasztor Niepokalanów pod Warszawą. Od 1935 roku wydawał „Mały Dziennik”. W latach 1931-1935 prowadził działalność misyjną w Japonii. W 1935 roku powrócił do Polski, aby kierować Niepokalanowem, który stał się największym franciszkańskim klasztorem na świecie. Po wybuchu wojny po raz pierwszy został aresztowany 19 września 1939 roku. Po wyjściu na wolność zorganizował w klasztorze ośrodek usług dla okolicznej ludności i oddał się pogłębieniu formacji pozostałych przy nim współbraci. Powtórnie został aresztowany 17 lutego 1941 roku i był więziony w Pawiaku. W dniu 28 maja 1941 roku trafił do KL Auschwitz, gdzie otrzymał numer 16670. W obozie dobrowolnie wybrał śmierć głodową w zamian za skazanego współwięźnia Franciszka Gajowniczka. Zmarł 14 sierpnia 1941 roku dobity zastrzykiem fenolu przez funkcjonariusza obozowego, kierownika izby chorych Hansa Bocka. Został beatyfikowany przez papieża Pawła VI w dniu 17 października 1971 roku, natomiast jako męczennik został kanonizowany przez Jana Pawła II 10 października 1982 roku.

Ja niestety nie mogłem już poznać księdza biskupa Kozala²², bowiem zostałem przesłany do obozu w Dachau, kiedy nie było już księdza biskupa między żyjącymi. Jednak wszystko to, co od kapłanów polskich słyszałem o jego życiu i śmierci, wzruszało mnie głęboko i dodawało mi sił i otuchy. Nie tylko w obozie w Dachau, ale i w Mauthausen²³ i innych obozach koncentracyjnych poznałem wielu kapłanów polskich, z którymi łączyły mnie więzi głębokiej i serdecznej przyjaźni i szacunku. I wy dostojni bracia wiecie dobrze, że przyjaźń zawarta w czasach najcięższych cierpień i grozy, staje się przyjaźnią najtrwalszą i najprawdziwszą.

Dziękuję Bogu za to, że właśnie w takich czasach wspólnej ofiary mogliśmy się poznać i prosić Boga, żebyśmy się zawsze tak dobrze znali i rozumieli nawzajem. Kości i prochy synów Polski i Czechosłowacji leżą na wieki złączone ziemią, wszystkich prawie krajów Europy. A więc to, co przez los zapewne, z dopuszczenia Bożego, zostało połączone, niech zła wola i gniew ludzki nie rozłącza. Nad grobami naszych wspólnych męczenników, wołam do Boga wieków i narodów, w duchu chrześcijańskiej miłości i modłę się w imieniu nas wszystkich – „Wieczny odpoczynek racz im dać Panie i światłość wiekuista niechaj im świeci, niech odpoczywają w pokoju wiecznym”.

Święty Józefie kaliski, módl się za nami.

/oklaski/

Źródło: AIPN, sygn. 0648/14, Stenogram kazania biskupa Trochty z Litomierzyc w Czechosłowacji wygłoszone w dniu 29.04.1970 r. w Kaliszu, Poznań 30 kwietnia 1979 r., k. 46-47.

²² W tekście: Kozara

²³ Konzentrationslager Mauthausen (od lata 1940 pod nazwą KL Mauthausen-Gusen) – niemiecki obóz koncentracyjny usytuowany w miasteczku Mauthausen, ok. 20 km. od Linzu w Austrii, który funkcjonował w latach 1938-1945. KL Mauthausen-Gusen należał do najcięższych obozów III Rzeszy. Począwszy od wiosny 1940 przybywały do niego liczne transporty więźniów z Polski, głównie ze środowisk inteligentkich. Do końca istnienia obozu Polacy stanowili w nim większość. Więźniowie pracowali w morderczych warunkach w kamieniołomie lub w okolicznych fabrykach, głównie w zakładach zbrojeniowych. Duża śmiertelność więźniów wynikała również z systemu terroru wewnątrz obozowego, złych warunków bytowych, chorób i epidemii, eksperymentów pseudomedycznych, masowych egzekucji. Przez obóz przeszło 335 tys. więźniów, zmarło według różnych danych od 71 do 122 tys. Na temat KL Mauthausen-Gusen dysponujemy wieloma opracowaniami. Wśród najnowszych zob. m.in.: S. Dobosiewicz, *Mauthausen-Gusen w obronie życia i ludzkiej godności*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2000; M. Orski, *Ostatnie dni obozu Mauthausen-Gusen*, Gdańsk 2005; M. Wardzyńska, *Był rok 1939. Operacja niemieckiej policji bezpieczeństwa w Polsce. Intelligenzaktion*, Warszawa 2009.

Aneks fotograficzny

1. 1970 kwiecień 29, Łąd n. Wartą – Przyjazd kard. Szczepana Trochty SDB do WSD TS w Łądzie.
Źródło: ASIP, akta bez sygn., Fotografie kard. Szczepana Trochty z pobytu w Łądzie 29 kwietnia 1970.

2. 1970 kwiecień 29, Łąd n. Wartą – Kard. Szczepan Trochta SDB w rozmowie
z ks. Stanisławem Kosińskim SDB.

Źródło: ASIP, akta bez sygn., Fotografie kard. Szczepana Trochty z pobytu w Łądzie 29 kwietnia 1970.

3. 1970 kwiecień 29, Łódź n. Wartą – Msza św. odprawiona
przez kard. Szczepana Trochtę SDB w kościele w Łodzi.

Źródło: ASIP, akta bez sygn., Fotografie kard. Szczepana Trochty z pobytu w Łodzi 29 kwietnia 1970.

4. 1970 kwiecień 29, Kalisz – Kard. Szczepana Trochta SDB na Mszy św. podczas uroczystości
25. rocznicy wyzwolenia KL Dachau.

Źródło: AIPN, sygn. 0648/14.

UDZIAŁ KARDYNAŁA SZCZEPANA TROCHTY SDB W UROCZYSTOŚCIACH
DZIEKCZYNNYCH ZA 25. ROCZNICĘ WYZWOLENIA KL DACHAU
W SANKTUARIUM ŚW. JÓZEFA W KALISZU

Słowa kluczowe: Kalisz, Trochta, Dachau, sanktuarium

Artykuł dotyczy wizyty w Kaliszu, czeskiego kardynała Szczepana Trochty; salezjanina. Miała ona miejsce w 25 rocznicę wyzwolenia obozu koncentracyjnego w Dachau. Oprócz Kalisza kardynał odwiedził również Łąd.

THE PARTICIPATION OF CARDINAL STEPHEN TROCHTA SDB IN THANKSGIVING
CELEBRATIONS FOR THE 25TH ANNIVERSARY OF THE LIBERATION OF DACHAU
CONCETRATION CAMP IN THE SAINT JOSEPH SANCTUARY IN KALISZ.

Key words : Kalisz, Trochta, Dachau, sanctuary

The article concerns Czech Salesian Cardinal Stephen Trochta's visit in Kalisz. It took place on the 25th anniversary of the liberation of the Dachau Concentration Camp. Apart from Kalisz the cardinal also visited Łąd.